

POSTANOWIENIE

Dnia 30 marca 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Barbara Myszka (przewodniczący)

SSN Krzysztof Strzelczyk (sprawozdawca)

SSN Anna Owczarek

w sprawie z urzędu

na skutek zawiadomienia Dyrektora Szpitala Neuropsychiatrycznego -

Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w L.

przy uczestnictwie E. B.

o przyjęcie do szpitala psychiatrycznego bez wymaganej zgody,

na posiedzeniu jawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 30 marca 2012 r.,

na skutek zagadnienia prawnego przedstawionego

przez Sąd Okręgowy

postanowieniem z dnia 30 grudnia 2011 r.,

„Czy należy uznać za prawidłowe i oparte na treści art. 569 § 2 k.p.c. stanowisko Sądu Rejonowego Lublin-Zachód w Lublinie, iż w przypadku przyjęcia w tzw. trybie nagłym osoby z zaburzeniami psychicznymi na podstawie art. 23, 24 lub pozostawienia jej w szpitalu na podstawie art. 28 u.o.z.p. (ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego, Dz.U. 1999, Nr 111, poz. 535 ze zm., tj. Dz.U. 2011, Nr 231, poz. 1375) należy wydać zarządzenie tymczasowe o pozostawieniu osoby, której postępowanie dotyczy, w szpitalu psychiatrycznym bez jej zgody, w sytuacji, gdy sędzia wizytujący szpital uzna, że nie zachodzą przesłanki do zarządzenia natychmiastowego wypisania tej osoby ze szpitala na podstawie art. 45 u.o.z.p., czy też stanowisko takie jest bezzasadne?

a w razie pozytywnej odpowiedzi: czy prawidłowo skonstruowana została sentencja zarządzenia tymczasowego Sądu Rejonowego Lublin – Zachód w Lublinie o umieszczeniu lub pozostawieniu tymczasowo uczestnika w szpitalu do czasu prawomocnego zakończenia postępowania czy też, według treści orzeczenia osoba, której postępowanie dotyczy, powinna być umieszczona w szpitalu do czasu zakończenia stosowania niezbędnych czynności leczniczych (art. 33 ust. 1 u.o.z.p.), powodujących ustanie przyczyn przyjęcia tej osoby do szpitala bez wymaganej zgody (art. 23 i 28 u.z.o.p.), względnie do czasu zakończenia diagnostyki medycznej, ale nie dłużej niż do 10 dni licząc od chwili przyjęcia (art. 24 u.o.z.p.)?"

odmawia podjęcia uchwały.

Uzasadnienie

W postępowaniu wszczętym dnia 16 sierpnia 2011 r. z urzędu na skutek zawiadomienia Dyrektora Szpitala Neuropsychiatrycznego – Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej o przyjęcie do szpitala uczestnika E. B. bez jego zgody, Sąd Rejonowy postanowieniem wydanym w tym samym dniu umieścić tymczasowo uczestnika w wymienionym szpitalu do czasu prawomocnego zakończenia postępowania. W uzasadnieniu postanowienia Sąd Rejonowy wskazał, że uczestnik został przyjęty do szpitala psychiatrycznego bez pisemnej zgody. Sędzia wizytujący szpital nie znalazł podstaw do uznania, że jego pobyt w szpitalu jest oczywiście bezzasadny. Ze względu na konieczność stosowania niezbędnych czynności leczniczych i dopuszczenia dowodu z opinii biegłego lekarza psychiatry, niezbędny jest tymczasowy pobyt uczestnika w szpitalu. Sąd wskazał jako podstawę rozstrzygnięcia umieszczeniu w szpitalu art. 22, 33 i 45 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. Nr 111, poz. 535 ze zm. – dalej jako u.o.z.p.) oraz art. 569 § 2 k.p.c.

Przy rozpoznaniu przez Sąd Okręgowy zażalenia uczestnika na postanowienie o umieszczeniu go w szpitalu powstały zagadnienia prawne, które postanowieniem z dnia 30 grudnia 2011 r., wydanym na podstawie art. 390 § 1 k.p.c., zostały przedstawione do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu. W uzasadnieniu postanowienia Sąd Okręgowy wskazał, że wprawdzie zaskarżone zarządzenie tymczasowe stało się bezprzedmiotowe albowiem uczestnik został wypisany ze szpitala, to jednak udzielenie odpowiedzi będzie miało znaczenie dla rozpoznania zażalenia, w kontekście zawartych w nim zarzutów. Przyjęcie osoby z zaburzeniami psychicznymi bez jej zgody do szpitala psychiatrycznego jest, zdaniem Sądu Okręgowego, formą ingerencji państwa w sferę podstawowych praw i wolności człowieka i obywatela i dlatego podstawą przyjęcia powinno być orzeczenie sądowe, wydane po wysłuchaniu takiej osoby przez sędziego. Jeżeli sędzia wizytujący szpital, po zapoznaniu się z pełną dokumentacją medyczną oraz po wysłuchaniu osoby, której dotyczy postępowanie, nie znajdzie podstaw do skorzystania z przysługującego mu z mocy art. 45 ust. 2 zdanie drugie u.o.z.p. prawa do wydania zarządzenia o natychmiastowym wypisaniu takiej osoby, sąd powinien skorzystać z uprawnienia przewidzianego w art. 569 § 2 k.p.c. i wydać

stosowne zarządzenie o pozostawieniu takiej osoby w odpowiednim zakładzie leczniczym na czas stosowania niezbędnych czynności leczniczych, o których mowa w art. 33 ust. 1 u.o.z.p. lub zakończenia diagnostyki medycznej na podstawie art. 24 u.o.z.p. Brak jakiegokolwiek zarządzenia w ocenie sądu narusza konstytucyjne prawo do poszanowania i ochrony wolności wyrażone w art. 31 Konstytucji RP oraz określone w art. 45 ust. 1 Konstytucji prawo do sądu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Jak podkreśla się w orzecznictwie Sądu Najwyższego, instytucja pytań prawnych prowadząca do związania sądów niższej instancji w danej sprawie poglądem Sądu Najwyższego, zawartym w podjętej uchwale, jest wyjątkiem od konstytucyjnej zasady podległości sędziów tylko Konstytucji i ustawom. Ze względu na tę wyjątkowość instytucja ta powinna być zatem stosowana w sposób jak najbardziej ścisły, bez żadnych koncesji na rzecz argumentów o nastawieniu celowościowym i utylitarnym (art. 178 Konstytucji RP, zob. m. in. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 30 marca 1999 r., III CZP 62/98, OSNC 1999, nr 10, poz. 166; postanowienie z dnia 29 października 2010 r., III CZP 78/09, nie publ.).

Dlatego przedstawiane na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. zagadnienie prawne musi odpowiadać określonym wymaganiom.

Po pierwsze, zagadnienie musi obejmować wątpliwość prawną, której wyjaśnienie jest niezbędne do rozpoznania środka odwoławczego, co oznacza, że dla skorzystania z uprawnienia przewidzianego w art. 390 § 1 k.p.c. konieczny jest związek między przedstawionym zagadnieniem prawnym a podjęciem decyzji co do istoty sprawy, na istnienie którego musi wskazywać jurydyczna spójność sformułowanego zagadnienia i jego uzasadnienia, a także nawiązanie w ogólnie postawionym pytaniu do stanu faktycznego sprawy (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 19 listopada 2008 r., III CZP 21/08, nie publ., z dnia 5 grudnia 2008 r., III CZP 121/08, nie publ., z dnia 9 lipca 2009 r., III CZP 38/09, nie publ. I z dnia 12 sierpnia 2009 r., II PZP 8/09, nie publ.).

Po drugie, zagadnienie to musi mieć charakter abstrakcyjny i dotyczyć wykładni przepisów prawa, niedopuszczalne jest bowiem przedstawienie Sądowi Najwyższemu zagadnienia prawnego sprowadzającego się jedynie do pytania

o sposób rozstrzygnięcia sprawy (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 września 2005 r., II UZP 8/05, OSNP 2006, nr 15 - 16, poz. 252, z dnia 10 maja 2007 r., III UZP 1/07, OSNP 2008, nr 3-4, poz. 49, z dnia 5 grudnia 2008 r., III CZP 119/08, nie publ., z dnia 9 lipca 2009 r., III CZP 38/09, nie publ. i z dnia 12 sierpnia 2009 r., II PZP 8/09, nie publ.).

Po trzecie, przedmiotem zagadnienia przedstawionego do rozstrzygnięcia musi być kwestia prawna budząca rzeczywiście poważne wątpliwości; w razie powstania zwykłych wątpliwości sąd drugiej instancji obowiązany jest rozwiązywać je we własnym zakresie (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 25 stycznia 2007 r., III CZP 100/06, nie publ., z dnia 23 kwietnia 2008 r., III CZP 34/08, nie publ., z dnia 5 grudnia 2008 r., III CZP 121/08, nie publ. i z dnia 12 sierpnia 2009 r., III PZP 8/09, nie publ.).

Poza tym treść normatywna art. 390 § 1 k.p.c. wskazuje, że dopuszczalne jest przedstawianie zagadnień prawnych wyłącznie do „rozstrzygnięcia” a nie do „uzupełnienia”, które pozwalają na dalekie wykroczenie poza zakres czynionych przez pytającego założeń (por. m. in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 kwietnia 2000 r., III CZP 2/00, OSNC 2000, nr 11, poz. 200; z dnia 19 września 2000 r., III CZP 28/00, nie publ.; z dnia 22 września 2004 r., III CZP 25/04, OSNC 2005, nr 7-8, poz. 146).

Analiza przedstawionego zagadnienia oraz uzasadnienia postanowienia Sadu Okręgowego pozwala przyjąć, że istnieją zasadnicze powody do odmowy podjęcia uchwały przez Sąd Najwyższy.

Sąd Okręgowy, zakładając określone konsekwencje wypisania uczestnika postępowania ze szpitala psychiatrycznego w toku postępowania, wskazał w uzasadnieniu postanowienia, że nie ma potrzeby dalszego prowadzenia postępowania zażaleniowego, które należy z przyczyn formalnych umorzyć. Stosownie do tego stanowiska sądu, zwracającego się z pytaniem, jest oczywiste, że odpowiedź na przedstawione zagadnienia prawne nie jest potrzebna do merytorycznego rozpoznania wniesionego zażalenia (co do skutków wypisania osoby przyjętej bez jej zgody do szpitala psychiatrycznego dla dalszego biegu postępowania wszczętego na podstawie art. 25 u.o.z.p., dotyczącego przyjęcia do

szpitala psychiatrycznego osoby wymienionej w art. 22-24 zob. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 6 lutego 1996 r., III CZP 6/96, OSNC 1996/7-8/95).

Zwracając się z pytaniem prawnym na tle przepisów regulujących przyjęcie do szpitala psychiatrycznego osoby bez jej zgody, Sąd Okręgowy skoncentrował swe wątpliwości jedynie na zgodności tych regulacji z prawami człowieka, w tym przede wszystkim prawem do wolności. Pierwsze zagadnienie jest typowym przykładem pytania do uzupełnienia albowiem Sąd Okręgowy oczekuje od Sądu Najwyższego nie tyle rozstrzygnięcia konkretnego zagadnienia ale znacznie szerszej oceny obowiązującej regulacji pod kątem jej zgodności z prawami człowieka oraz przepisami Konstytucji. Wymaga wobec tego podkreślenia, że ani przepisy ustawy o ochronie życia psychicznego, ani przepisy kodeksu postępowania cywilnego nie wprowadzają obligatoryjnego wydania przez sąd zarządzenia o pobycie osoby w szpitalu psychiatrycznym. Pomijając istotne wątpliwości odnośnie stanowiska tego sądu, że w każdym wypadku sąd wizytujący szpital powinien wydać takie zarządzenie, jeśli nie zachodzą podstawy do zastosowania art. 45 ust. 2 u.o.z.p., trzeba zwrócić uwagę, że podważanie w ten sposób obowiązującego trybu postępowania, zawiera w istocie postulaty *de lege ferenda*, których adresatem nie może być Sąd Najwyższy. Poza tym istnieje zasadnicza różnica pomiędzy przyjęciem do szpitala w trybie art. 29 u.o.z.p. oraz w trybie nagłym, o którym mowa w art. 23 i 24. W tym drugim przypadku, a taki występuje w sprawie, kontroli podlega przyjęcie do szpitala, które odbyło się bez udziału sądu.

Kognicja sądu opiekuńczego rozpoznającego sprawę o przyjęcie do szpitala osoby bez jej zgody była przedmiotem wielu orzeczeń Sądu Najwyższego. Część z nich wymienia sąd zwracający się z pytaniem. Wynika z nich, że sąd opiekuńczy nie „zarządza” pobytu w szpitalu, a kontroluje jedynie spełnienie przesłanek ustawowych, które stanowią podstawę do umieszczenia w szpitalu osoby bez jej zgody. Na ten aspekt postępowania Sąd Najwyższy zwracał wielokrotnie uwagę, podkreślając konieczność wnikliwej analizy przesłanek ze względu na ingerencję w sferę wolności człowieka (zob. postanowienie z dnia 22 kwietnia 2010 r., V CSK 384/09, nie publ.).

Odmowę podjęcia uchwały usprawiedliwia także sposób w jaki zostały sformułowane zagadnienia, który pozwala przyjąć, że Sąd odwoławczy oczekuje skontrolowania prawidłowości orzeczenia sądu pierwszej instancji, w tym także wskazania właściwego brzmienia sentencji orzeczenia tego sądu.

Z tych wszystkich względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 61 § 1 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. Nr 240, poz. 2052 ze zm.) postanowił, jak w sentencji.